

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Наталія Косенко,
кандидат технічних наук, доцент,

Юлія Левашова,
кандидат технічних наук, доцент,

Аліна Коваленко,
кандидат технічних наук, доцент,

Олена Лебедева,
кандидат технічних наук,
Харківський національний університет будівництва та архітектури

*Я никогда не учу своих учеников.
Я только предоставляю условия,
в которых они смогут учиться.
Альберт Эйнштейн*

Закон «Про вищу освіту» [1] і «Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (проект)» [2] окреслюють перспективи розвитку освітньої системи України. Провідним принципом, на який спирається державна політика у сфері вищої освіти, вважається «міжнародна інтеграція та інтеграція системи вищої освіти України в Європейський простір вищої освіти за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи» [1]. У ст. 76 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що «основним напрямом зовнішньоекономічної діяльності вищого навчального закладу є організація підготовки осіб з числа іноземних громадян до вступу у вищі навчальні заклади України» [1].

Україна також зацікавлена в залученні до навчання іноземних громадян, що, без-

перечно, зміцнює і розширює авторитет країни в міжнародному співтоваристві. У той же час інтеграція української освіти у світову освітянську систему посилює її відповідальність за підготовку фахівців для зарубіжних країн і — як прямий наслідок — підвищує значення підготовчих факультетів, оскільки не можна досягти успішних результатів при навчанні іноземних громадян у вищих навчальних закладах без належного рівня мовної і загальнонаукової підготовки.

Мета дослідження — проаналізувати основні проблеми, що виникають у викладачів ВНЗ при викладанні природничих дисциплін іноземним студентам, обґрунтувати можливі шляхи покращення взаємодії між викладачами та студентами.

Актуальні питання, що пов'язані з навчанням іноземних студентів, посідають чільне місце в сучасній світовій педаго-

гічній науці. Система принципів навчання нерідною мовою передбачає:

- взаємозв'язок мовного, предметного і адаптаційного компонентів навчання;
- професійну спрямованість навчання;
- комунікативність;
- урахування рівня володіння мовою навчання;
- урахування адаптаційних процесів;
- урахування національно-культурних особливостей;
- лінгвометодичну та полікультурну компетентність викладачів.

Аналіз науково-методичних джерел і досвід багаторічної практичної роботи дозволяє визначити основні особливості навчання іноземних слухачів, а саме:

- навчання нерідною мовою в нерідному середовищі;
- урахування психологічних і національно-культурних особливостей іноземних слухачів, їх адаптація до життя і навчання в Україні;
- короткий термін навчання, нерівномірний заїзд;
- урахування базового рівня предметних знань (відмінність системи освіти в Україні і в країнах, з яких прибувають іноземні слухачі);
- використання адаптованих навчально-методичних матеріалів;
- інтегрування мовних і предметних знань.

Успішність навчання іноземних здобувачів вищої освіти і рівень їхньої професійної підготовки залежить насамперед від їх адаптації. Для іноземців, які отримують освіту в Україні українською (російською) мовою, є обов'язковим навчання на підготовчому факультеті. Важливість довузівської підготовки пояснюється тим, що саме на цьому етапі іноземний слухач не тільки одержує необхідний мінімум знань, умінь, навичок, сформованість яких дає йому можливість подальшого успішного здобуття освіти у вищих навчальних закладах, але і відбувається його адаптація до нових умов життя і навчання в Україні.

Адаптація — це складне багатофакторне явище, вивченням якого займають-

ся представники багатьох галузей науки. Розрізняють різні види адаптації: біологічну, психічну, психологічну, соціально-психологічну, соціальну, соціально-педагогічну, професійну та ін.

При підготовці іноземних студентів існують такі підходи: системний, особистісно-діяльнісний та інтегративний.

Системний підхід становить собою спосіб дослідження, за якого предмет вивчення розглядається як система. До основних властивостей системи відносять наявність зв'язків між її складовими елементами, ієрархічну побудову, цілісність тощо.

 Особистісно-діяльнісний підхід передбачає рух від іноземного слухача до змісту і методики навчання, а не навпаки, урахування його типологічних та індивідуальних особливостей в усіх вимірах навчально-виховного процесу, утвердження суб'єкт-суб'єктних відносин. Мета такого підходу — розвивати індивідуальні пізнавальні здібності кожного іноземного слухача, допомогти їм пізнати себе, самовизначитися та самореалізуватися.

Особистісно-діяльнісний підхід реалізується при врахуванні таких вимог:

- індивідуалізація навчання, яка передбачає засвоєння іноземними слухачами знань у темпі, зумовленому їх пізнавальними здібностями;
- урахування індивідуально-психологічних особливостей слухачів;
- співпраця і співтворчість між викладачем та іноземними слухачами;
- мотивація іноземних слухачів до виконання пізнавальної діяльності;
- задоволення особистісних потреб слухачів у пізнанні хімії;
- урахування індивідуального досвіду іноземних слухачів;
- мотивація всіх іноземних слухачів до успіху.

Інтегративний підхід полягає у виявленні в різних навчальних предметах однотипних елементів і поєднання їх у якісно нову цілісність. Інтеграція в навчанні передбачає насамперед поглиблення міжпредметних зв'язків, широке використання знань з різних дисциплін [3–5].

Окрім основних традиційних організаційних форм навчання (лекції, практичні та лабораторні роботи) при викладанні природничих дисциплін можуть використовуватись також інші види форм навчання:

ІІІ проблемна лекція. Вона спрямована на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми, що розглядають під час такої лекції, обмежують зазвичай двома-трьома ключовими моментами. З метою підвищення ефективності засвоєння матеріалу використовують досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекції друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, які вивчають. У процесі читання лекції студентам дають питання для самостійного розмірковування, на які лектор відповідає сам, не чекаючи відповідей студентів. Такий підхід примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекція передбачає викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризується значною інформативністю. Під час міні-лекції матеріал подають у структурно-логічному вигляді. На розгляд виносять питання, які зазначено в плані лекції, але викладають їх стисло. Міні-лекція сприяє підвищенню активності студентів у сприйнятті матеріалу, зосереджує їх на необхідності використання системного підходу при вивченні лекційного матеріалу.

Кейс-метод дає змогу максимально наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності у конкретних ситуаціях.

Банк візуального супроводження сприяє активізації творчого сприйняття змісту дисципліни за допомогою наочності.

Дуже ефективними є інтерактивні методи навчання при вивченні природничих дисциплін. Далі наведено декілька сучасних інтерактивних методів, що можна використовувати під час занять в групах, що складаються з іноземних громадян:

1. «Мозковий штурм». Це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень шляхом вільного висловлювання думок всіх учасників. Як свідчить практика, шляхом «мозкового штурму» всього за кілька хвилин можна визначити десятки ідей.

2. Робота у великій групі (тобто з усією групою) — навчальний метод, коли вся група обговорює ідеї чи явища, що стосуються певної теми. Дуже важливо уникати «закритих» питань, на які можна однозначно відповісти «так» чи «ні», тому ставляться відкриті питання, що починаються з «як?», «чому?». Наприклад, при вивченні теми «Глобальні проблеми людства» з географії, для обговорення пропонується питання: «Яка з глобальних проблем людства на ваш погляд є головною? Чому?». Студенти опрацьовують текст підручника, матеріал з опорних конспектів та додаткових джерел і разом обговорюють виниклі ідеї.

Дуже важливо на заняттях залучати всіх учнів. У цьому допомагають такі методи, як «Коло ідей», «Мікрофон», «Займи позицію»

«Коло ідей» — студенти, сидячи у колі, мають можливість висловити та обґрунтувати свою позицію.

«Мікрофон» — викладач по черзі викликає студентів, які імітують «говоріння» у мікрофон.

Метод «займи позицію» допомагає вести обговорення дискусійного питання в групі. Використовують його з метою надання студентам можливості висловитися та практикуватися в навичках спілкування.

Метод «Прес» використовують у випадках, коли виникають суперечливі думки з певної проблеми і потрібно зайняти й аргументувати чітко визначену позицію щодо конкретної екологічної чи економічної проблеми. Метод надає можливість навчитися аргументовано, чітко і стисло формулювати і висловлювати свою думку з дискусійного питання [6].

Одним з індикаторів реформування вищої освіти в Україні, підвищення її

якості буде збільшення частки іноземних здобувачів вищої освіти. Актуальним питанням є процес оптимізації підготовки іноземних громадян в умовах освітнього процесу в Україні. Виникає багато проблем, пов'язаних з адаптацією студентів в нових умовах. Тому завдання викладання полягає в створенні оптимальних умов для швидкої та ефективної адаптації іноземних слухачів. Ідеться про кваліфіковану допомогу в організації та плануванні самостійної навчальної роботи, опанування слухачами знань про інноваційну культуру навчальної праці, освоєння сучасних освітніх технологій, забезпечення контактності викладачів та іноземців, формування в них адекватної навчальної мотивації. Проаналізовано сучасні методи викладання природничих дисциплін та виявлено, що ефективна взаємодія між викладачами українських вишів та іноземними студентами має ґрунтуватись на принципах толерантності, взаємодопомоги та використанні найсучасніших методів викладання природничих дисциплін.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» // Урядовий кур'єр. № 146 (5275). 13 серпня 2014. С. 7.
2. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (проект) [Електронний ресурс].
3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. 2-ге вид., доп. Ків : Академвидав, 2010. 456 с.
4. Диченко Т.В. Методика навчання хімії іноземних слухачів підготовчих факультетів : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Диченко Тетяна Василівна. Суми, 2015. 221 с.
5. Булгакова Н. Б. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Н. Б. Булгакова, В. О. Рахманов. Київ : НАУ, 2012. 204 с.
6. Матвієнко Т.В. Роль інтерактивних форм навчання під час екологічного виховання студентів у ВНЗ // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. 2013. №3(4). С. 218-223.

12.06.2019